

Η θέση των δύο φύλων

Πηγή: ΣΧΕΔΙΑ ΔΡΑΣΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ
ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Πηγή: www.draseis-gynaikon.gr 19/03/2007

Είναι γνωστό σε όλους ότι οι ρόλοι των δύο φύλων δεν προέκυψαν αυθαίρετα αλλά δημιουργήθηκαν και στηρίχθηκαν πάνω στη θέση που κατείχαν τα δύο φύλα, αρσενικό και θηλυκό, από την αρχαιότητα ακόμη έως και σήμερα. Η θέση των δύο φύλων καθόρισε και τους ρόλους που διαδραμάτιζαν τα άτομα σε κάθε κοινωνία. Το σύστημα των φύλων μπορεί ανάλογα την κοινωνία που αναφερόμαστε να ορίζεται διαφορετικά, αλλά παραμένει για όλες τις κοινωνίες ένα σύστημα ασύμμετρο καθώς το ένα φύλο θεωρείται κατώτερο από το άλλο και αυτό είναι πάντα το γυναικείο.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι σε όλες τις κοινωνίες και τους αιώνες οι άνθρωποι θεωρούσαν ότι τα αρσενικά και τα θηλυκά είναι διαφορετικά αφού κατ' αρχάς διαφέρουν ανατομικά αλλά και ποιοτικά, στο πνεύμα, στην ψυχή και στις ικανότητες. Διάχυτη ήταν η άποψη ότι δεν είναι δυνατόν να κάνουν τα ίδια πράγματα ούτε να σκέφτονται με τον ίδιο τρόπο.

Η θέση των δύο φύλων από την εμφάνιση του ανθρώπου και μετά έχει υποστεί αρκετές αλλαγές μέχρι να φτάσει στη σημερινή πραγματικότητα. Ξεκινώντας από τους πρώτους ανθρώπους είναι βέβαιο πως δεν κατανοούσαν τη σχέση ανάμεσα στη σεξουαλική επαφή και τη γέννηση. Οι άνδρες που γίνονταν πατέρες δεν είχαν καμία απόδειξη ότι αυτό το γεγονός ήταν το αποτέλεσμα της σεξουαλικής τους επαφής με κάποια γυναίκα. Έτσι για πολλά χρόνια οι γυναίκες είχαν σαφέστατα μεγαλύτερη εξουσία απέναντι στους άντρες αφού αυτές θεωρούνταν οι μοναδικές υπεύθυνες για αυτό το "θαύμα" της ικανότητας τους να δίνουν ζωή.

Αυτή η θηλυκή αναπαραγωγική δύναμη δημιουργούσε στον πρωτόγονο άνθρωπο ένα πλήθος από αντιφατικά συναισθήματα. Από τη μια σεβασμό, δέος, υποταγή αλλά και αμφιβολία αφού δε μπορούσε να κατανοήσει την αντίφαση στο ότι η γυναίκα δίνει ζωή και από την άλλη χάνει ζωή με την έμμηνο ρύση. Στο μυαλό του πρωτόγονου ανθρώπου το πρώτο συνδέθηκε με το καλό και το δεύτερο με το κακό. Έτσι το θηλυκό από εκείνη την εποχή κιόλας αποτέλεσε την πηγή του καλού και του κακού. Αυτή η αντίληψη ρίζωσε στο μυαλό των ανθρώπων, με το πέρασμα των χρόνων εδραιώθηκε και έγινε ταμπού που επιβιώνει ακόμη και σήμερα. Πλήθος λαϊκές ρήσεις και παροιμίες επιβεβαιώνουν τον κίνδυνο που διατρέχουν οι άνθρωποι από τις γυναίκες. Χαρακτηριστικό το εξής: "Πυρ, γυνή και θάλασσα", οι τρεις μεγαλύτεροι κίνδυνοι για τον άνθρωπο. Αυτός ο ιστορικά αποδεδειγμένος φόβος για τις γυναίκες καθόρισε σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική στάση απέναντι τους από τη στιγμή της γέννησης τους κιόλας.

Όταν όμως έγινε γνωστός ο ρόλος του άντρα στην αναπαραγωγή οι ρόλοι αντιστράφηκαν. Τότε η εξουσία και το κύρος της γυναίκας μειώθηκαν και ο άντρας που μέχρι τότε ήταν στην αφάνεια απέκτησε τη μεγαλύτερη εξουσία από τα δύο φύλα. Αποτέλεσμα τούτου και για χάρη της εξασφάλισης της πατρότητας ήταν να περιορίσουν τη σεξουαλική ελευθερία των γυναικών χωρίς βέβαια να ισχύει το ίδιο και για τους άντρες, φαινόμενο που διατηρείται μέχρι και σήμερα. Με αυτό τον τρόπο γεννιέται η πατριαρχία για να εξυπηρετήσει ως μοναδικό της σκοπό την περιθωριοποίηση της γυναίκας κάτω από τον πλήρη έλεγχο των ανδρών.

Την τέταρτη χιλιετία π.χ στη Μέση Ανατολή άνθησε ο πολιτισμός των Σουμέριων. Για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα η πολυανδρία ήταν κάτι το πολύ συνηθισμένο. Υπήρξε όμως ένας άντρας, ένας Σουμέριος βασιλιάς που έβαλε τέλος στην πολυανδρία και αντέστρεψε τα έθιμα του γάμου καθιερώνοντας ως απόλυτο ανδρικό πρότυπο το σύζυγο που μπορούσε να παντρευτεί πολλές γυναίκες. Επιπρόσθετα γύρω στο 1700 π. Χ ένας άλλος λαός της Μέσης Ανατολής οι Βαβυλώνιοι μέσω του βασιλιά τους καθιέρωσαν τον Κώδικα του βασιλιά Χαμουραμί. Σύμφωνα με αυτόν τον κώδικα μια γυναίκα μπορούσε να χωρίσει μόνο στην περίπτωση που είχε σκληρό σύζυγο και ένας άντρας μπορούσε να παντρευτεί μια δεύτερη γυναίκα εάν η πρώτη δε μπορούσε να κάνει παιδιά. Ακόμη ο

σύζυγος μπορούσε να είναι άπιστος προς τη γυναίκα του χωρίς να τιμωρείται αλλά εάν αποπλανούσε ένα αθώο νέο κορίτσι η τιμωρία ήταν αποκεφαλισμός. Αντίθετα για τις γυναίκες η διάπραξη απιστίας συνεπάγεται με αυστηρή τιμωρία. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά η γυναίκα σε αυτή την περίπτωση έπρεπε να "φασκιωθεί", να δεθεί σφιχτά και να ριχτεί στο ποτάμι για να πνιγεί Μόνο στην περίπτωση που η απιστία της γυναίκας οφειλόταν σε παραμέληση του συζύγου της ο νόμος ήταν πιο "επιεικής" δίνοντας της την ευκαιρία να σωθεί αφού την έριχναν μεν στο ποτάμι για να πνιγεί αλλά δεν την έδεναν.

Ο κώδικας του βασιλιά Χαμουραμί επηρέασε σημαντικά τους νόμους του λαού των Εβραίων, που σχημάτισαν τρεις χιλιάδες χρόνια πριν το έθνος του Ισραήλ. Και σε αυτήν την ιστορική περίοδο η απιστία αποτελεί σοβαρότατο αμάρτημα και αυτό φαίνεται από την επιταγή της έβδομης εντολής : "Ου μοιχεύσεις". Στο αρχαίο Ισραήλ οι γυναίκες είχαν ελάχιστα δικαιώματα και κάποια μικρή ιδιοκτησία. Ο προορισμός τους από τότε ακόμη ήταν να γίνουν σύζυγοι και μητέρες. Οι άντρες κυριαρχούσαν και είχαν σχεδόν απόλυτη εξουσία επιβάλλοντας τις απόψεις τους για κάθε ζήτημα.

Με το Χριστιανισμό εδραιώνεται ακόμη περισσότερο η θέση της μητέρας στην κοινωνία. Η ενσάρκωση της Παναγίας ως μητέρας -τροφού είναι ίσως η πιο θετική εικόνα για τις γυναίκες. Τα κοσμικά επίθετα που χρησιμοποιούν για να προσφωνήσουν την Παναγία ισοδυναμούν με τις αρετές που πρέπει να συγκεντρώνει η γυναίκα. Η Παναγία διέθετε όλες αυτές τις αρετές για να φέρει στον κόσμο τον Θεάνθρωπο που μετά τη γέννηση του αναγορεύτηκαν σε θείες αρετές και αδιαμφισβήτητες ηθικές αξίες για όλες τις γυναίκες. Με αυτό τον τρόπο το κράτος έχοντας ως βάση και στήριγμα την Εκκλησία και τα ιερά κείμενα μπορεί να υποτάσσει τις γυναίκες ακόμη περισσότερο. Επομένως το πατριαρχικό σύστημα εξουσίας ενσωματώνοντας τις αξίες του χριστιανισμού και τα ιερά κείμενα καθιερώνει το ρόλο της μητέρας για τις γυναίκες ως τον υπέρτατο ρόλο λόγω και της θείας καταγωγής πλέον από την Παναγία.

Από αυτή την ιστορική στιγμή και έπειτα η μητρότητα ως θεϊκή λειτουργία, εκτός βέβαια από κοινωνική αρετή ενισχύθηκε σε ύψιστο βαθμό. Όταν ένας κοινωνικός θεσμός που ήδη υπάρχει εμπλουτιστεί με κάποια θεϊκή προέλευση τότε μετασηματίζεται σε

ανώτερο κοινωνικό θεσμό, γίνεται δηλαδή απόλυτη κοινωνική αλήθεια, κάτι σαν τους φυσικούς νόμους.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η συμβολή της ψυχολογίας στην ανάδειξη της κατωτερότητας του γυναικείου φύλου που με κύριο εκφραστή τον Ρτευά και την ψυχαναλυτική προσέγγιση υποστήριξε ότι η ανατομία είναι πεπρωμένο, υποστηρίζοντας έτσι τις ανατομικές διαφορές των δύο φύλων και την κατά συνέπεια κατωτερότητα της γυναίκας έναντι του άνδρα. Η όποια διερεύνηση της γυναικείας προσωπικότητας και συμπεριφοράς ως διαφορετικής εστιάστηκε στη βιολογική λειτουργία της αναπαραγωγής. Η οπτική αυτή σύμφωνα με την παραδοσιακή κατανομή των φυλετικών ρόλων συνοδεύτηκε από την ταξινόμηση της πραγματικότητας με βάση τα φύλα και καθορίστηκε η απόλυτη ταύτιση του άντρα με τον πολιτισμό και της γυναίκας με τη φύση.

Υπάρχουν ακόμη πολυάριθμα στοιχεία και παραδείγματα μέσα στην ιστορία που επιβεβαιώνουν τις αδιάκοπες προσπάθειες της ανδροκρατούμενης κοινωνίας για την ανάδειξη της κατωτερότητας του γυναικείου φύλου. Αυτές οι εικόνες και οι ρόλοι όμως που έχουν αποδοθεί στις γυναίκες από την ανδροκρατική κοινωνία είχαν ένα και μοναδικό σκοπό να εξυπηρετούν τις ανάγκες των ανδρών και να υπερτονίζουν την υπεροχή τους. Είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο όμως ότι αυτό δεν είναι αληθές διότι εάν η κατωτερότητα του γυναικείου φύλου ήταν κάτι το αυταπόδεικτο τότε δε θα ήταν ανάγκη να υπάρχουν τόσοι κανόνες και τόσες προδιαγραφές για τη γυναικεία συμπεριφορά.

Στη σημερινή εποχή οι Ευρωπαϊές και Αμερικανίδες γυναίκες τόσο οικονομικά όσο και θεσμικά βρίσκονται σαφώς σε πλεονεκτικότερη θέση από τις γυναίκες στην Ινδία, το Ισραήλ ή την Τουρκία χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι οι άνδρες Ευρωπαίοι και Αμερικάνοι τις θεωρούν και τις αντιμετωπίζουν ως ισότιμες με αυτούς. Αυτό αποδεικνύεται περίτρανα με το πλήθος των ζητημάτων αναφορικά με την άνιση μεταχείριση των γυναικών που συνεχώς ασχολούνται στην Επιτροπή Ισότητας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Όμως και στην Ελλάδα γίνεται εμφανές από τα θέματα που

απασχολούν τους φορείς για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των γυναικών, όπως είναι η Γενική Γραμματεία Ισότητας ή το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας.

Σημαντική υπήρξε η συνεισφορά του γυναικείου κινήματος τόσο στην ανάδειξη των ανισοτήτων ανάμεσα στα φύλα όσο και στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων των γυναικών. Το γυναικείο κίνημα εμφανίστηκε στα τέλη του 18ου αιώνα, επεκτάθηκε και θεμελιώθηκε το 19^ο και μαζικοποιήθηκε τον 20^ο και ιδιαίτερα στο τέλος της δεκαετίας του '60. Μέσα λοιπόν από τους αγώνες του κινήματος αναδείχτηκαν οι κοινωνικές ανισότητες εις βάρος των γυναικών σε όλους τους και να σας περιγράψουν τη συμπεριφορά του.

Επαναλάβετε τη διαδικασία ρωτώντας τους τη δεύτερη φορά τι πιστεύουν για τη Μαίρη. Το μωρό θα είναι και στις δύο περιπτώσεις το ίδιο. Όποιο κι αν είναι πραγματικά το φύλο του μωρού, τον Μάρκο θα τον περιγράψουν ως ζωηρό, πονηρούλη, δυνατό ενώ τη Μαίρη αξιαγάπητη, χαριτωμένη, υπέροχη και γλυκιά." Ιδιαίτερα σημαντικά ήταν τα ευρήματα κάποιων ερευνών πάνω στο θέμα των στερεότυπων χαρακτηριστικών που αποδίδονται και στα δύο φύλα. Βρέθηκε λοιπόν ότι τα περισσότερα από τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στο ανδρικό στερεότυπο αξιολογούνται ως θετικά συχνότερα από τα γυναικεία χαρακτηριστικά. Επιπλέον το σύνολο των χαρακτηριστικών που αξιολογούνται θετικά συνεπάγονται επιβολή, ορθολογισμό και ικανότητα ενώ τα αντίστοιχα θετικά χαρακτηριστικά των γυναικών φανερώνουν αγάπη, στοργή και συναισθηματισμό. Ακόμη βρέθηκε ότι τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά χαρακτηριστικά προσωπικότητας που εμπεριέχονται στο στερεότυπο του κάθε φύλου έχουν ενσωματωθεί στην αντίληψη του εαυτού τόσο των γυναικών όσο και των αντρών. Τέλος τα στερεότυπα των φύλων παρά τις όποιες εξελίξεις έχουν σημειωθεί στην κοινωνική θέση της γυναίκας εξακολουθούν να επικρατούν ανεξάρτητα από την ηλικία, το θρήσκευμα, το φύλο, την οικογενειακή κατάσταση και το μορφωτικό επίπεδο των ατόμων.

Μια άμεση συνέπεια των στερεότυπων χαρακτηριστικών της προσωπικότητας που αποδίδονται στα δύο φύλα, κυρίως δε εις βάρος των γυναικών, αφορά στο διαχωρισμό των επαγγελματιών και των θέσεων εργασίας με βάση το φύλο. Μπορεί βέβαια θεσμικά

όλα σχεδόν τα επαγγέλματα να μπορούν να ασκηθούν και από τα δύο φύλα, ωστόσο ο διαχωρισμός σε τυπικά "γυναικεία" και τυπικά "αντρικά" εξακολουθεί να αποτελεί μια καθιερωμένη κοινωνική πρακτική σε όλο το δυτικό πολιτισμό. Αυτός ο διαχωρισμός γίνεται με βάση τα στερεότυπα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στα δύο φύλα δηλαδή τους τρόπους συμπεριφοράς, τις ικανότητες και τις επιδεξιότητες που απαιτούνται για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος.

Επομένως τα επαγγέλματα που θεωρούνται τυπικά "γυναικεία" προϋποθέτουν χαρακτηριστικά προσωπικότητας που στερεότυπα αποδίδονται στις γυναίκες και που εμπεριέχονται στο ρόλο της συζύγου, της νοικοκυράς και της μητέρας. Μερικά από τα στερεότυπα τυπικά γυναικεία επαγγέλματα είναι τα εξής: κοινωνική λειτουργός, νηπιαγωγός, δασκάλα, γραμματέας, νοσοκόμα, μαία, πωλήτρια, ρεσεψιονίστ, τηλεφωνήτρια, κομμώτρια, καθαρίστρια, μοδίστρα και άλλα

Από την άλλη τα επαγγέλματα που θεωρούνται τυπικά "αντρικά" προϋποθέτουν χαρακτηριστικά προσωπικότητας που στερεότυπα αποδίδονται στους άντρες. Μερικά από τα στερεότυπα αντρικά επαγγέλματα είναι τα ακόλουθα: μαθηματικός, πολιτικός μηχανικός, γιατρός, δικηγόρος, πολιτικός, αρχιτέκτονας, πιλότος, επιστήμονας, διευθυντής εταιρείας, στέλεχος επιχείρησης, οδηγός λεωφορείου, δικαστής, δήμαρχος και άλλα

Είναι ευδιάκριτο ότι τα στερεότυπα γυναικεία επαγγέλματα θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως επαγγέλματα προσφοράς υπηρεσιών και παροχής φροντίδας προς τους άλλους και βασίζονται στην εκ φύσεως ανάγκη, σύμφωνα πάντα με τα στερεότυπα, της γυναίκας να προσφέρει στους άλλους φροντίδα από την ευαισθησία της για τις ανάγκες των άλλων. Αντίθετα τα στερεότυπα αντρικά επαγγέλματα χαρακτηρίζονται από το κύρος που προσδίδουν, την κοινωνική αναγνώριση αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτει κάποιος για να τα ασκήσει όπως είναι η ευστροφία, η δημιουργικότητα, -η έμφυτη κλίση στις επιστήμες, η μυϊκή δύναμη και γενικά όλα τα στερεότυπα χαρακτηριστικά που αποδίδονται στους άντρες.

Θα ήταν βέβαια ανακριβές να ισχυριστεί κανείς πως στη σημερινή εποχή οι γυναίκες δεν καταλαμβάνουν θέσεις στην αγορά εργασίας που παραδοσιακά κατείχαν οι άντρες. Πράγματι πολλές γυναίκες έχουν εισχωρήσει σε επαγγέλματα που θεωρούνταν ως αντρικά, όπως του γιατρού, του δικηγόρου, του μηχανικού, του αρχιτέκτονα, του πολιτικού. Πολύ συχνά όμως καταλαμβάνουν ιεραρχικά κατώτερες θέσεις από τους άντρες. Έτσι για παράδειγμα οι γυναίκες γιατροί ειδικεύονται περισσότερο ως παιδίατροι, μικροβιολόγοι ή ψυχίατροι παρά ως χειρουργοί ή μαιευτήρες. Οι γυναίκες δικηγόροι πιο συχνά γίνονται συμβολαιογράφοι ή αναλαμβάνουν υποθέσεις διαζυγίων ενώ πολύ σπάνια γίνονται ποινικολόγοι ή δικαστικοί. Οι γυναίκες μηχανικοί ή αρχιτέκτονες αναλαμβάνουν την εκπόνηση κυρίως σχεδίων για κατοικίες παρά για μεγάλα έργα, γέφυρες ή εργοστάσια.

Ακόμη και σε χώρους όπου παραδοσιακά υπερέχουν τα ποσοστά των γυναικών όπως είναι ο χώρος της εκπαίδευσης πάλι οι θέσεις που κατέχουν οι γυναίκες είναι κατώτερες ιεραρχικά. Ενώ σχεδόν πάντα υπερέχουν αριθμητικά οι γυναίκες δασκάλες από τους άντρες ωστόσο οι άντρες γίνονται συνήθως διευθυντές του σχολείου ή αναλαμβάνουν τις μεγαλύτερες τάξεις ενώ οι γυναίκες τις μικρότερες τάξεις.

Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα της πολιτικής όπου ενώ οι γυναίκες ασφαλώς έχουν αποκτήσει δικαίωμα ψήφου αλλά και το δικαίωμα να εκλέγονται εδώ και αρκετά χρόνια, ωστόσο η συμμετοχή τους στην πολιτική ζωή του τόπου είναι σε χαμηλά ποσοστά. Μέχρι σήμερα σε παγκόσμια κλίμακα έχουν εκλεγεί πρωθυπουργοί ή πρόεδροι κυβερνήσεων μόνο δεκατέσσερις γυναίκες και ασφαλώς στην Ελλάδα καμία.

Τα ποσοστά δε των γυναικών που εκλέγονται στην ελληνική Βουλή είναι χαμηλά αν σκεφτεί κανείς ότι στις πρόσφατες εκλογές του Μαρτίου του 2004 μόλις 39 από τους 300 βουλευτές είναι γυναίκες στο ελληνικό κοινοβούλιο και όλοι μιλούσαν για την μεγάλη αύξηση του ποσοστού των γυναικών. Ακόμη και η πρόταση της νέας κυβέρνησης να οριστεί πρόεδρος της Βουλής γυναίκα συνοδεύτηκε με το σχόλιο ότι για πρώτη φορά στο νεοελληνικό κράτος θα καταλάβει γυναίκα το τρίτο κατά σειρά αξίωμα του κράτους, ενισχύοντας έτσι την άποψη ότι ακόμη και σήμερα είναι σπάνιο φαινόμενο για μια γυναίκα να εισχωρήσει σε παραδοσιακά ανδροκρατούμενους χώρους.

Συμπερασματικά αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία να τονιστεί είναι ότι οι στερεότυπες κοινωνικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα και οι διακρίσεις και ανισότητες που προκύπτουν σε βάρος των γυναικών ελάχιστα οφείλονται ή δικαιολογούνται από τις βιολογικές διαφορές των δύο φύλων. Αντίθετα πρόκειται για ένα κοινωνικοπολιτισμικό δημιούργημα που όπως ήδη έχει επισημανθεί διαιωνίζει και αναπαράγει τις στερεότυπες κοινωνικές αντιλήψεις για τα δύο φύλα μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης των ατόμων.